

OMSORGSPLAN

– Sorg og krise

En guide til hvordan man selv skaber sin omsorgsplan i institutionen

Omsorgsplan – sorg og krise

Indhold

INDLEDNING	3
NÅR BARNET OPLEVER FORÆLDRES SKILSMISSE	4
ALVORLIG SYGDOM OG ANDRE BELASTENDE HÆNDELSER.....	5
AKUT ULYKKE – ELLER KAOSSITUATION.....	7
NÅR BARNET MISTER EN AF SINE NÆRMESTE	8
NÅR INSTITUTIONEN MISTER ET BARN	10
NÅR BARNET MISTER SIN PÆDAGOG, OG MEDARBEJDEREN SIN GODE KOLLEGA I INSTITUTIONEN	10
LEDERENS ROLLE	11
IDEER TIL INFORMATION TIL FORÆLDRE	12
FORVALTNINGENS ROLLE	12
LITTERATUR.....	13
RELEVANTE TELEFONNUMRE.....	14

Indledning

I en krisesituation, kan det være svært og uoverskueligt at handle hensigtsmæssigt og korrekt. Der kan opstå alvorlige situationer i institutionen, som ulykker i børnegruppen, dødsfald blandt børn eller voksne osv., der er traumatisk for alle.

Derfor anbefaler vi, sorg og kriseplan, der hjælper barnet gennem sin sorg. Børn har en stor evne til at mestre selv de mest dramatiske situationer, dersom de har et voksent omsorgsmiljø, som møder dem med indsigt og forståelse.

Erfaringen fortæller os, at mental forberedelse og planlægning forud for dødsfald og andre kritiske hændelser giver en noget bedre håndtering, end når man bare "tager det som det kommer". Derfor kan det være nyttigt at igangsætte forskellige tiltag, der øger institutionens tacklingsevne.

Udvikling af en sorg og kriseplan med retningslinjer for omsorg er et vigtigt redskab for den gode mestring. Ha' en åben og ærlig kommunikation, giv tid til tankemæssig mestring, gør tabet virkeligt og stimulerer følelsesmæssig mestring, som nogle af komponenterne i en god sorg og kriseplan. Institutionen får et redskab til at håndtere svære og ulykkelige situationer, så hverken børn, medarbejdere eller forældre kommer til at stå alene.

En sorg og kriseplan giver anvisninger på hvordan institutionen kan organisere hvem der gør hvad, når der er behov for en særlig indsats i en krise eller tabssituation.

Når børn mister eller er udsat for alvorlige hændelser, påhviler der de voksne, der har daglig omgang med barnet, at tage hånd om situationen. Der er ikke andre der gør det!

For at tage del i denne sorg og kriseplan kræver det ikke, at du har en masse viden, det der særligt kræves af dig er medmenneskelighed. det er legalt ikke at kunne, bare man sikre sig, at en anden tager over.

Livet handler om både glæde og sorg uanset alder. Børn kan glæde sig ubetinget over de små øjeblikke som en del af deres dagligdag, samtidig kan de kontrastfyldt også sørge over tab. Det være sig kæledyret derhjemme, skilsmisse, en ven der flytter til en anden by.

Så når livet gør rigtigt ondt, er det i de nære relationer, vi henter den bedste støtte. Men når ens nærmeste ofte selv er hårdt ramt, kan derfor være svært at hjælpe andre, hvor gerne man end vil. Barnet har ofte brug for ekstrahjælp fra de voksne barnet dagligt har kontakt med i institutionen. Børn, der oplever forældrenes skilsmisse, livstruende sygdomme i familien, at miste en far, en mor, en bror, en søster eller bedsteforældre, har brug for særlig opmærksomhed og omsorg i en kortere eller længere periode fra den nærmeste familie og fra de nære betydningsfulde voksne i institutionen.

Når barnet oplever forældres skilsmisse

Familiemønstrene er under stadig forandring og mange konflikter i ægteskabet ender med en skilsmisse. Det skønnes at hvert 3. danske barn oplever en skilsmisse i hjemmet og mange lever derfor adskilt fra den ene af forældrene. De fleste familier finder en fornuftig løsning som tager hensyn til børnene. Hvis børnene oplever adskillelsen som en psykisk belastning, vil det påvirke barnet hverdag i daginstitutionen. Barnet kan reagere med f.eks. gråd, klæbende adfærd, usædvanlig udadvendt eller indadvendt adfærd, problemer med at adskille fantasi og virkelighed, voldsomhed eller sårbarhed i forhold til konflikter, tanker om skyld. Disse signaler fra barnet må selvfølgelig tages alvorlig og snakkes igennem med forældrene.

Opmærksomheden skærpes på barnet.

Oplysningerne om forældrenes skilsmisse kan komme fra:

Forældrene

Barnet

Andre

Kommer oplysningen fra forældre eller barnet, aftales et møde mellem begge forældre og institutionen.

På mødet spørges der ind til:

Barnets bopæl

Forældremyndighed

Samkvemsaftaler

Dialog mellem forældre og institution

Aftaler vedr. sygdom

På mødet opfordrer primærpædagogen forældrene til at skabe en åben dialog omkring skilsmissen, således vi i samarbejdet med forældrene hjælper barnet bedst muligt i hverdagen og give barnet den ekstra omsorg det har behov for.

Medarbejderne skal skabe klare aftaler i hverdagen vedrørende aflevering-afhentning, derved oplever barnet en tryk og forudsigelig hverdag.

Hvis situationen går i hårdknude for forældrene og Statsamtet derved bliver inddraget i beslutningen omkring forældremyndighed og samkvemsret, skal vi have en tydelig information om aftalerne, så misforståelser undgås.

Kommer oplysningen fra andre, skærpes opmærksomheden på barnet med henblik på signaler. I tilfælde af uklarhed eller ved relationer fra barnet, aftales møde mellem begge forældre og institutionen.

Selv om du og barnets far eller mor har besluttet, at I ikke kan leve sammen, er I stadig jeres barns far og mor. I er de vigtigste personer for barnet. Det er derfor meget vigtigt for barnet, at I sammen kan tage jer af barnet og træffe de beslutninger om barnet, der er bedst for barnet.

Når man er flyttet fra hinanden, kan det nogle gange være svært at samarbejde. Derfor kan statsforvaltningerne tilbyde jer hjælp til at få et bedre samarbejde. I har begge ansvar for, at I har et godt samarbejde til gavn for jeres barn. Hvis I ikke kan samarbejde, kan det give barnet store problemer. Du kan læse mere om dette i Familiestyrelsens pjese: [Når samarbejdet er svært](#)

På mødet spørges der ind til:

Barnets bopæl

Forældremyndighed

Samkvemsaftaler

Dialog mellem forældre og institution

Aftaler vedr. sygdom

Det er vigtigt at være opmærksom på, at medarbejderne ikke må tage parti, og ligeledes ikke udtale sig.

Alvorlig sygdom og andre belastende hændelser

Barnet:

Opmærksomheden skærpes på familien og barnet.

Der udpeges en kontaktperson i institutionen, og en kontakt til familien etableres

Følgende afklares:

Hvem skal vide hvad hvornår, hvordan skal informationen og mængden af denne være?

Hvordan kan institutionen bedst støtte op omkring familien og barnet?

Hvis barnet er fraværende fra institutionen i længere periode, hvordan holdes den løbende kontakt?

Er det muligt for barnet at komme i institutionen i perioder og hvilke hensyn kan der i den forbindelse tages?

Hvad ved barnet om sygdommen eller hændelsen? og hvilke ar giver familien barnet, når det spørger?

Det er vigtigt for barnet, at der holdes en løbende kontakt, det være sig ved besøg, gaver, tegninger og hilsener fra andre børn/venner.

Når barnet er frisk nok til at komme tilbage til institutionen, er der så særlige hensyn der skal tages? Det er vigtigt at have en vis forståelse for en eventuel bekymring fra forældrene. Ligeledes er det vigtigt at tage en snak med barnet, når det viser behov derfor. Men pas på med overbeskyttelse, lad barnet vise hvad det kan og støt op omkring det.

Forældre og søskende

Opmærksomheden skærpes på barnet og familien.

Der udpeges en kontaktperson i institutionen, og en kontakt til familien etableres

Følgende afklares:

Hvem skal vide hvad hvornår?

Hvor meget ved barnet?

Hvad ved barnet om sygdommen eller hændelsen? og hvilke ar giver familien barnet, når det spørger?

De voksne er til rådighed, hvis barnet har brug for at snakke, ligeledes skal den voksne have en opmærksomhed på hvad barnet fortæller sine venner. Deltager eventuelt i snakken.

I kontakten til forældrene er det vigtigt, du gør dig klart, at du først og fremmest har ansvaret for barnet. Det er en god ide at spørge forældrene direkte, hvad de og barnet ønsker institutionen skal foretage sig. Fortæl meget konkret på hvilken måde disse ønsker kan imødekommes.

Akut ulykke – eller kaossituation

Alvorlig ulykke

En daginstitution er normalt et meget trygt sted at opholde sig og vi gør en stor indsats for at forebygge ved at være et skridt foran og ved opsyn. Bestyrelse, ledelse og medarbejdere har ansvaret for en optimal sikkerhed på legepladsen og at ture ud af huset foregår på betryggende måde. Derudover skal medarbejderne være rustet til førstehjælp og forebyggelse af brand. Ingen kan dog gardere sig 100% imod at ulykker ikke kan ske og hvis »det, der ikke må ske, sker« – er der flere ting, der skal gøres.

Der tilkaldes hjælp: Kontakt alarmcentral 112 og få assistance fra ambulance/politi. Yd førstehjælp indtil hjælpen når frem.

Undgå panik

Den pædagog der er mest fattet, styrer og fordeler opgaver

Den bedst egnede/mest fattede tager sig af den tilskadekomne og tager med på hospitalet

Barnets forældre kontaktes og orienteres

Øvrige medarbejdere tager sig af de øvrige børn og skaber ro

Børnene samles, tal med børnene om det skete og undgå drama, svar på det børnene spørger om og ikke alt muligt andet.

Vent med at tale indbyrdes om det skete, til roen er skabt og det er muligt at mødes på skift.

Sørg for at få et overblik over ulykken, og skriv et notat til brug for senere indberetning. Forvaltningen kontaktes og orienteres. Lederen tager eventuelt til hospitalet for at støtte og eventuelt afløse. Bliver og taler med forældrene og afventer ulykkens omfang. Hospitalet kan kontaktes for information.

Øvrige forældre i institutionen orienteres mundtligt og personligt ved afhentning af deres barn. Alle medarbejdere bliver i institutionen til efter lukketid for at bearbejde ulykken. Her er der mulighed for krisehjælp fra Falck. Det er vigtigt at dagen i morgen planlægges, således den er forudsigelig. Sørg for at undgå Pressen, en god ide at henvise til Forvaltningen.

Hvis barnet dør

Vær forberedt på meget stærke reaktioner fra alle, specielt forældre.

I tilfælde af en dødsulykke, er det politiet der underretter forældrene.

Derudover skal bestyrelsesformanden og kommunens leder af dagtilbuddet underrettes af leder/souschef.

Kontakt evt. Falck for krisehjælp til personalet – 70122012

Børnene samles evt. stuevis og får fortalt om ulykken på en enkel måde.

Leder/souschef og en pædagog kontakter alle forældre med henblik på afhentning af børnene hurtigst muligt. Der ringes også til hjem med børn, der er fraværende.

Leder/souschef skriver et kort og klart brev om forløbet, som hvert hjem får med ved afhentningen. Brevet sendes til fraværende børn.

Alle medarbejderne bliver i institutionen og de medarbejdere der ikke er mødt, kontaktes og mødes med de øvrige. Situationen tales igennem.

Forvaltningen og bestyrelsen deltager i et orienteringsmøde med alle forældrene.

Hvordan planlægges dagen i morgen?

Et eksempel kunne være: Næste formiddag holdes samling i børnenes grupper for snak og samvær med flag på halv. Et lys tændes og der synges en salme, det kunne være *"I østen stiger solen op"* og holdes en andagt – der afsluttes med en lille bøn.

Efter aftale med familien gives evt. meddelelse om tid og sted for begravelsen/bisættelsen. Tiden efter dødsulykken, er det vigtigt at holde kontakt med familien.

Alvorlig ulykke eller dødsfald på ture

Medbring altid mobiltelefon på ture!

Fordel opgaverne:

1 person tager sig af den tilskadekomne

1 person tager sig af de øvrige børn

Bed om hjælp hos forbipasserende

Ring 112

Kontakt institutionen for hjælp til hjemturen med børnegruppen

Institutionen kontakter barnets forældre

Lederen tager på hospitalet, for støtte, snak med forældre og afventer ulykkens omfang

Børnene samles, snakker om det skete. Undgå dramatik og svar kun på det børnene spørger om.

Når barnet mister en af sine nærmeste

Hvert år mister over 4.000 danske børn under 18 år deres far eller mor. Derfor er det godt at være forberedt på hvordan vi skal handle, hvis situationen skulle opstå i institutionen.

Hvis dødsfaldet sker pludseligt, har familien ikke haft mulighed for et sidste farvel, som ved et forventet dødsfald p.g.a. alvorlig sygdom.

Ensomhed, fortvivelse, vrede, kaos og uoverskuelighed kan derfor fylde hverdagen for de efterladte både voksne og børn. Det vil være en god hjælp, hvis vi som medarbejdere ikke er bange for at tale med de forældre og børn, der er ramt af sorg – at kunne være nærværende. Vi må dog også respektere at vi som medarbejdere kan have personlige tab, der gør det ekstra svært at tale om døden.

Opmærksomheden skærpes på barnet

Hvis en forælder eller søskende dør, så hjælp de efterladte

En kontaktperson udpeges i institutionen, således en kontakt skabes til de efterladte. Det er vigtigt kontaktpersonen er den, de efterladte forældre føler sig mest knyttet til. Kontaktpersonen skal have en sparringspartner, således sorg og bekymring kan deles og gensidigt kan støtte hinanden.

Følgende afklares:

Vær opmærksom på, at familien måske har brug for et par dage hjemme til at "sunde sig", inden vi kontakter dem.

Aftal et besøg i hjemmet og medbring en blomst

Aftal med familien om hvilken information der skal ud til de øvrige forældre og børn i institutionen. Denne information sker skriftligt. Børnene orienteres i deres grupper.

Hvordan skal deltagelsen til begravelsen være? Det kunne være de berørte stues medarbejdere og leder. Men spørg familien.

Indkøb af bårebuket.

Institutionens flag går på halv på selve dagen og ved begravelsen.

Den berørte ægtefælle tilbydes en samtale om barnets hverdag i institutionen

Der ydes ekstra omsorg til det berørte barn, så længe der er behov.

Det er vigtigt der er en opmærksomhed på barnets signaler. Her er vi til rådighed for snak, trøst og spørgsmål. Den primære medarbejder indfører en dagbog som hjælp til barnets sorgbearbejdning. Her kan barnet, forælder, medarbejdere fortælle historier, der lindrer smerten og skaber afklaring og håb.

Børn reagerer ofte sent på hændelsen – støt barnet i dets opfattelse af død/begravelse og vær opmærksom på, at andre børn kan blive meget påvirket af situationen.

Støtte til forældre; Alle medarbejdere **skal** reagere – "Det gør mig ondt at høre"!

I kontakten til forældre er det vigtigt du gør dig klart, at du først og fremmest har ansvar for barnet.

Det er en god ide, at være 2 pædagoger, der gensidigt kan støtte og aflaste hinanden.

Når institutionen mister et barn

Hvis et barn dør i hjemmet

Der skal etableres en kontakt til familien. Også her skal vi være opmærksomme på, om familien måske har brug for et par dage til at "sunde sig" inden vi kontakter dem.

Aftal et møde med familien og barnets pædagog og lederen

Medbring en blomst

Medbring barnets personlige ejendele

Lyt og spørg

Følgende skal afklares:

Spørg ind til hvad der er sket

Hvordan familien ønsker vi skal deltage i begravelse

og sammen finde frem til den information der skal ud til de øvrige børn og forældre

Forældrene i institutionen orienteres skriftligt eller mundtligt. Her skal I være forberedt på de mange reaktioner der kommer fra forældre og børn. Vær opmærksom på at fortælle forældrene om barnets reaktioner, og uddel eventuelt materiale der kan understøtte bearbejdningen hos børnene.

Børnene orienteres i deres børnegruppe af deres pædagog. Her er det vigtigt at pædagogen lytter og svarer på de spørgsmål børnene stiller.

Børnene kan lave tegninger som den sidste hilsen.

Efterfølgende skal der være en skærpet opmærksomhed på alle børn.

Når barnet mister sin pædagog, og medarbejderen sin gode kollega i institutionen

Ingen vil være uberørt, hvis en kollega bliver alvorlig livstruende syg og siden dør. Det vil fylde meget i institutionen og der vil være behov for at der tales åbent om situationen. Medarbejderes indbyrdes relationer er forskellige og derfor vil man også opleve smerten med forskellig styrke.

Hvis medarbejdere har andre tab i livet der ikke er færdigbearbejdet, så vil et dødsfald ofte aktivere en ny dyb smerte, som skal have tid til at læges.

Under sygdommen

Det er vigtigt, at kollegerne fastholder kontakten til den syge ved besøg, breve, telefonsamtaler samt sende nyhedsbreve fra institutionen.

På personalemøderne tales om, hvordan vi bedst kan støtte den syge kollega og hvordan stuen kan støttes.

Efter aftale med den sygemeldte underrettes forældre og børn i den form og det omfang, der skønnes nødvendigt.

Det er vigtigt den syge fortæller hvad der giver størst mening og livsglæde i forhold til det pædagogiske arbejde. Derfor er det meget afhængigt af den syge, hvor mange timer vedkomne kan komme på arbejde.

Der skal laves en aftale med kommunen om, at den syge kan blive på arbejdsmarkedet indtil det sidste.

Når medarbejderen er død

Når dødsfaldet er sket, holder vi en samling med alle børn og medarbejdere. Flaget hejses på halv, vi tænder et lys, synger en salme, "I Østen stiger solen op". Mens vi samles, holder vi hinanden i hånden og står omkring flagstangen

Præsten kan være en god støtte og hjælp, tøv derfor ikke med at kontakte ham/hende.

Måske er det her vi taler om at være ked af det, at savne og sørge – måske er det på stuen senere på dagen. Børnene tegner en tegning til sin pædagog og ligger den ude ved flagstangen

Alle børn får et brev med hjem – brevet sendes til fraværende børn. Brevet er skrevet i samspil med den døde.

Medarbejderne deltager så vidt muligt i begravelsen/bisættelsen og der sendes en fin båret fra institutionen.

Den afdøde mindes på stuen en tid efter med et foto eller anden ting på en mindeplads.

Lederen kan evt. tage kontakt til medarbejderens pårørende og udtrykke vor medfølelse.

Børnene kan sammen med pædagogerne besøge gravstedet, synge en sang læge små blomster fra haven og bede en bøn. Tale om den døde, fortælle historier...

Mange bliver overraskede over, hvor længe det kan vare, før de kommer sig efter et dødsfald. Men erfaringen viser, at sorg oftest tager tid, og det ikke nytter at flygte fra den. Ved at acceptere de tanker og følelser der kommer, kan sorgen langsomt lindres, og der vil igen være plads til lidt mere glæde i livet.

Lederens rolle

Lederen er en vigtig aktør, når ulykken sker. Mange vil henvende sig til lederen, og man skal derfor være forberedt på de mange forskellige reaktioner forældre, børn og medarbejdere kan komme med. Sørg for at have snakket reaktioner godt igennem med medarbejderne, så man har en fornemmelse af hvordan ulykken skal gribes an og hvem man kan bede om at udføre de forskellige funktioner.

Ligeledes skal man have lavet og ajourført en ambulanceplan, som ses nedenfor.

Ambulanceplan for medarbejderne

En ambulanceplan er et skema som alle medarbejdere skal udfylde, når de arbejder i børnehaven.

I skemaet skal man skrive numre på de pårørende, som der skal kontaktes samt telefonnumre på disse personer, hvis man kommer ud for en ulykke. Skemaerne skal ligge tilgængeligt i en mappe på kontoret eller i Sorgkassen..

Ideer til information til forældre

Det er en god ide, at etablere en sorgkasse, der indeholder digte, oplæsningsbøger, salmebog, stearinlys, flag, litteratur, pjecer fra relevante foreninger, telefonliste, sorg og kriseplanen og andet som I finder relevant i det øjeblik ulykken rammer.

Forvaltningens rolle

Det er vigtigt, at det er forvaltningen der har kontakten til Pressen. Ligeledes kan forvaltningen være med til forældremødet og støtte i forbindelse med medarbejdernes krisehjælp.

Litteratur

Allerkæreste søster: Lindgren, Astrid -Gyldendal

Børnebøger

Dam, Anette m. fl.: Vi har mistet et barn. Idons Forlag

Daidsen-Nielsen, Marianne: Blandt løver. Socialpædagogisk Bibliotek

Daidsen-Nielsen, Marianne: Den Nødvendige smerte. Gyldendal

Du vil altid være min far;: De Bode, Ann -Flachs:

Far bor i Borgergade nu: Maar, Nele -Gyldendal

Farfars Lajka Wahl, Mats -Carlsen

Farvel Rune Kaldhol, MaritGyldendal

Fredman, Glenda: Samtaler om døden. Psykologisk forlag

Jacobsen, Anne: Børn og sorg – om børns reaktioner på tab og død. Hans Reitzels Forlag

Jacobsen, Anne: Kan man dø om natten? Gyldendals Undervisning

Kübler-Ross, Elisabeth: Om børn og døden. Hans Reitzels Forlag

Liv og død Velthuijs, Max alma

Marvi Myrebjørn fatter håb O'Toole, Donna Ørnens Forlag

Musen Malle Knudsen, Per Holm

Når man dør, får man det så bedre? Breebaart, Joeri & Piet Forum

Petersen, Hans Lauge: Kære Anne Stine. Jelling Bogtrykkeris Forlag

Sterlund, Jette: Må man få legetøj med i himlen? Thorup

Sønderbo, Susanne: Når Håbets Grene Bliver livets træ. Unitas forlag

Sådan var det, da Petras forældre blev skilt Gydal, Monica -Carlsen

Til minde om, en mindebog til børn og unge der har mistet, Rikke Høgsbro, Aschehoug forlag

Relevante telefonnumre

Ambulance

Tlf. 112

Institutionen:

Telefonliste på medarbejdernes nærmeste pårørende

Bestyrelsesformanden

Institutionsleder

Til samtaler:

Forældreforeningen »Vi har mistet et barn«:

Tlf. 36 70 77 76

Forældretelefonen

Tlf. 35 55 55 57

Livslinien

Tlf 70 201 201

Kræftens Bekæmpelse

Tlf. 35 25 75 00

MDI Pædagogisk konsulent

Tlf. 21 43 09 99

Præst

Psykolog

Psykologisk krisehjælp

Familieterapeut